

Саух П. Ю.,
доктор філософських наук, професор,
академік НАПН України,
академік-секретар відділення вищої освіти НАПН України,
м. Київ,
ukr_filosof@ukr.net

ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНА СИСТЕМА ВИЯВЛЕННЯ І ПІДТРИМКИ ОБДАРОВАНОЇ МОЛОДІ: ВІД ДЕКЛАРАЦІЙ ДО РЕАЛЬНИХ ДІЙ ЗБЕРЕЖЕННЯ І ПРИМНОЖЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

У статті висловлено міркування щодо необхідності державної системи пошуку й підтримки обдарованих дітей і молоді. Як приклад наведено створення навчально-методичного комплексу «Полісся» на Житомирщині, організацію якого було ініційовано і втілено в життя ректором Житомирського державного університету імені Івана Франка (2002-2017) Петром Саухом.

Ключові слова: обдаровані діти і молодь, підтримка обдарованих.

The article expresses opinions on the need for a state system of search and support for gifted children and youth. As an example, the creation of the educational and methodical complex "Polissya" in the Zhytomyr region, the organization of which was initiated and implemented by the rector of the Zhytomyr State University named after Ivan Franko (2002-2017) Peter Saukh.

Key words: gifted children and youth, support of gifted people.

Думаю, що сьогодні, тим паче, серед такого поважного товариства, немає потреби когось переконувати у тому, що одним із найважливіших ресурсів суспільства є його інтелектуальний потенціал. Саме він є головним життєдайним рушієм у всіх сферах діяльності суспільства й держави. І пов'язаний він із молодим поколінням, яке є потенційною елітою суспільства, інтелектуальним джерелом нації. Невипадково у розвинених країнах світу проблема обдарованих дітей є одним із пріоритетних напрямів їх державної політики.

В Україні ця проблема, з самого початку її незалежності, стала теж достатньо помітною і актуальною. Й не лише у наукових, теоретичних розробках, але й у цілій низці прийнятих законів, рішень уряду, Указів Президента та загальнодержавних програмах.

Усі вони були спрямовані на:

- відтворення інтелектуального потенціалу людського розвитку;
- забезпечення умов для саморозвитку кожної особистості;
- створення загальнодержавної мережі навчальних закладів обдарованої молоді, що передбачала відома «Концепція державної програми роботи з обдарованою молоддю на 2006-2010 роки».

Реалізація цих положень вимагала цілісної системи виявлення і підтримки обдарованих дітей та молоді; розвиток та реалізацію їх здібностей; стимулювання творчої роботи учнів, студентів, учителів та викладачів закладів вищої освіти; активізацію навчально-пізнавальної діяльності молоді. Але сталося не так, як думалось. Хотілося зробити як у людей, а вийшло як завжди. Я кожного разу у зв'язку з цим згадую стару бувальщину про юнака, якого доля закинула служити на далеку Північ. У листі батькові він просив вислати червоних соковитих яблук, які ростуть під вікном веранди і сніться йому кожної ночі. Але трохи подумавши, вирішив дописати ще одне прохання: покласти кусок смачного сала. Ще трохи подумавши і зваживши можливості пошти, дописав: «Якщо не буде поміщатися сало, то викинь до біса ті яблука». Так і у нас: для красного слівця ми не проти того, щоб високим стилем поговорити про освіту, обдарованих дітей, технологічні прориви... Але коли доходить до справи (верстаємо державний, обласний чи районний бюджети), завжди знаходяться контраргументи. Тобто сало бере верх.

Не випадково у нас склалася критична ситуація з поповненням національної науки молодими кадрами. «Старіння» української науки негативно позначається на інноваційно-технологічному розвитку держави. Інтелектуальний, творчий потенціал обдарованих учнів і студентів використовується неефективно, оскільки не створено сприятливих умов для реалізації їх здібностей.

Ні, я не хочу сказати, що проблемою обдарованих дітей ми перестали опікуватись, але й до сьогодні вона вирішується стихійно й тримається на ініціативі окремих учителів, вчених, митців, окремих установ, на зразок нашого Інституту обдарованої дитини НАПН України, МАН України, певних громадських організацій («Союз обдарованої молоді»).

Враховуючи важливість цієї проблеми, об'єктивну потребу в обдарованій молоді, творчих, креативних фахівцях, як основній рушійній силі на шляху реформування суспільства, нам не вистачає науково обґрунтованої Державної програми, яка б мала виняткову протекцію держави, у тому числі фінансову. Вона б мала передбачати системну модель поетапної роботи з обдарованими дітьми і молоддю, моніторинг її результативності, розпочинаючи від закладів раннього та дошкільного віку, середньої й професійної освіти до закладів вищої освіти.

Звісно, багато чого у цій справі залежить від нас самих, від нашої активної життєвої позиції. У зв'язку з цим, я хотів би розповісти про мій власний досвід – у минулому ректора Житомирського державного університету імені Івана Франка. Понад десять років тому ми, не очікуючи рішучих кроків держави, побудували свою власну систему роботи з обдарованими дітьми і молоддю. Базою для реалізації цієї системи був створений навчально-методичний

комплекс «Полісся», який об'єднав більше двадцяти закладів освіти регіону різних рівнів: від закладів дошкільної освіти, середньої школи, профільних ліцеїв, коледжів до обласного Інституту післядипломної педагогічної освіти. Були розроблені «Положення про роботу з обдарованими дітьми», «Концепція роботи з обдарованою студентською молоддю» та створено Науково-методичний центр роботи з обдарованими дітьми та молоддю.

Організація роботи з розвитку здібностей й обдарованості (трьох типів: академічна обдарованість, інтелектуальна обдарованість, творча обдарованість) здійснювалася у три етапи: перший – діагностичний, другий – формувальний і третій – мотиваційно-стимулювальний.

Для підвищення рівня професійної компетентності майбутніх учителів було розроблено і запроваджено спеціальні курси «Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до роботи з обдарованими дітьми», «Робота вчителя з обдарованими дітьми», «Специфіка роботи соціального педагога з обдарованими учнями» тощо.

Організаційною структурою, яка покликана координувати діяльність усіх учасників навчально-виховного процесу щодо навчання і виховання обдарованих студентів, став Науково-методичний центр роботи з обдарованою студентською молоддю, основними функціями якого були координаційна, діагностична, дослідницька, методична, консультативна та моніторингова.

Фінансово-матеріальна підтримка нашої системи здійснювалась Фондом піклувальної ради, створеної при університеті.

Й, повірте, результат не забарився. Вже через п'ять років нашої роботи ми не мали гострої потреби у здібних, креативних випускниках шкіл, які ставали нашими студентами, а згодом аспірантами й докторантами. На 15 % збільшився достроковий захист кандидатських дисертацій, значно збільшилась кількість стипендіатів Кабінету Міністрів України та Верховної Ради України, вдвічі зросла кількість переможців Всеукраїнських олімпіад тощо.

А за високий рівень організаційної роботи з обдарованою молоддю Житомирський державний університет імені Івана Франка отримав Міжнародний сертифікат Всесвітньої Ради для Обдарованих і Талановитих Дітей.

Очевидно, це той шлях, який, за нинішніх об'єктивних обставин, під силу кожному з нас.